

Opzet voor teambijeenkomst over ouderenmishandeling

1^e fase: Voorbereiding

Bij het organiseren van een bijeenkomst over ouderenmishandeling is het verstandig om te beginnen met wat is de aanleiding en het doel voor deze bijeenkomst. Mogelijk heeft u dit ook al opgenomen in uw eigen plan van aanpak als aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling.

Vragen die kunnen helpen bij vaststellen aanleiding en doel:

- Waarom wilt u juist nu deze bijeenkomst organiseren?
- Wat hebben jullie hier al eerder aangedaan?
- Wat wilt u bereiken met deze bijeenkomst?
- Wat is de taak van de deelnemers, wat kunnen ze al en wat wilt u ze nog leren?
- Hoe wilt u een vervolg aan deze bijeenkomst geven?

Op basis van deze vragen kunt u een programma gaan opstellen en kijken hoeveel tijd u nodig heeft om de (sub) doelen te bereiken. Bedenk ook wie de bijeenkomst gaat leiden; uzelf, de directie en/of een externe trainer. Bij meerdere mensen spreek vooraf een duidelijke taakverdeling af.

Wanneer dit allemaal helder is, kan het team uitgenodigd worden. Zorg voor een pakkende uitnodiging met daarin: kort aanleiding, wat wilt u bereiken en eventueel aangevuld met programma en/of voorbereidingsopdracht. Praktische informatie zoals locatie en tijd mag natuurlijk ook niet ontbreken.

2^e fase: De bijeenkomst

Zorg dat de ruimte en alle technische zaken in orde zijn voordat de deelnemers komen.

1. Welkom en inleiding:

- Welkom aan de deelnemers
- Kort aanleiding, doel van de bijeenkomst en mogelijk vervolg op de bijeenkomst
- Spreek af wie het verslag maakt en wat daarin moet (bv. alleen vervolgacties)
- Opwarmer ouderenmishandeling: zorg voor een pakkend begin om het onderwerp onder de aandacht te brengen. Deelnemers zitten dan meteen met hart en hoofd in het onderwerp. Bijvoorbeeld op Youtube van de tv-reclame van de VWS-campagne tegen ouderenmishandeling
Nabespreken: Wat raakt je of wat valt je op?

Andere oefening is de associatieoefening; vraag de deelnemers waar zij aan denken bij ouderenmishandeling en schrijf dat op een flap (*Zie Werkvormen*)

2. Hoofdonderwerp

Afhankelijk dus van aanleiding en doel heeft u het hoofdonderwerp vastgesteld. Wij geven hier een voorbeeld van een bijeenkomst over signaleren van ouderenmishandeling. Andere mogelijke onderwerpen zijn; handelen bij een vermoeden van ouderenmishandeling, werken volgens het protocol huiselijk geweld en ouderenmishandeling of gespreksvoering.

Hoe zorg je voor een levendige bijeenkomst?

- Betrek de deelnemers actief erbij: stel vragen en geef deelnemers de kans vragen te stellen.
- Stimuleer de deelnemers tot discussie:
 - door sturende vragen te stellen

- door prikkelende stellingen te deponeren
- af en toe eerst met zijn tweeën laten discussieren voordat je plenair terugkoppeling vraagt
- Vat tussendoor de opmerkingen samen voor de deelnemers.
- Laat de discussie niet afdwalen van de kern: gebruik de flip-over als houvast.
- Gebruik de flip-over eventueel ook om vragen en stellingen op te schrijven.

3. Signaleren van ouderenmishandeling:

a. **Definitie**

Onder mishandeling van een ouder persoon verstaan we: het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een persoonlijke of professionele relatie met de oudere staan, waardoor de oudere persoon (herhaaldelijk) lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt, dan wel vermoedelijk lijden zal, en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid (Comijs e.a. 1996, pag. 18, Movisie).

Belangrijke bepalingen zijn dat het bij ouderenmishandeling gaat om persoonlijke en professionele relaties die gekenmerkt worden door afhankelijkheid van de oudere, dat het gaat om structurele mishandeling en dat er verschillende vormen van ouderenmishandeling onderscheiden kunnen worden.

De mishandeling kan het resultaat zijn van zowel actief (plegen van handelingen) als passief (nalaten van handelingen) gedrag.

Verschillende vormen van ouderenmishandeling:

Lichamelijke mishandeling: te herkennen aan blauwe plekken, schrammen, fracturen, brandplekken, zwellingen of ander letsel, vastbinden aan stoel of bed, teveel of te weinig medicijnen;

Psychische mishandeling: treiteren, sarren, dreigementen, valse beschuldigingen, beledigingen of bevelen;

Verwaarlozing: ondervoeding, uitdroging, slechte hygiëne of wonden als gevolg van doorliggen;

Financiële uitbuiting: wegnemen of profiteren van bezittingen van de oudere, bijvoorbeeld: diefstal, verkoop of gebruik van eigendommen zonder toestemming, gedwongen testamentverandering en financieel kort houden;

Seksueel misbruik: exhibitionisme, betasten van het lichaam, verkrachting;
Schending van rechten: geen vrijheid, geen privacy, ingeperkte zelfbeschikking, geen bezoek, geen telefoon, post achter houden, de oudere verhinderen het huis te verlaten.

Verschillende soorten van ouderenmishandeling komen vaak naast elkaar voor.

b. **Cijfers 2014:**

In Nederland hebben tussen de 4% en 6% van de zelfstandig wonende ouderen van 65 jaar en ouder te maken (gehad) met ouderenmishandeling (WHO 2011). Over het jaar 2014 zijn in totaal 2.360 meldingen en adviesvragen geregistreerd bij het Steunpunt Huiselijk Geweld (vanaf 2015 Veilig Thuis). Dat betekent een stijging van 39 procent ten opzichte van 2013, toen er 1.703 meldingen en adviesvragen binnenkwamen.

Onder de 1.251 als pleger geregistreerde personen vormen de kinderen en kleinkinderen van de slachtoffers de grootste groep (684; 56%). De groep (ex-)partners volgt daarna (416; 34%). Professionals (4; 0%) en vrijwilligers (3; 0%) worden nauwelijks genoemd.

Raadpleeg voor meer cijfers het Factsheet Ouderenmishandeling 2014 van Movisie (te vinden op www.toolkitaandachtsfunctionaris.nl of www.movisie.nl).

c. **Oorzaken** van ouderenmishandeling:

Boosheid, financieel gewin zien, pesten en afreageren van agressie.

Oorzaken van ontspoorde zorg: Door onwetendheid, onmacht, overbelasting of onkunde brengt de betrokken dantelzorger de oudere schade toe.

Risicofactoren bij de oudere:

- Toenemende afhankelijkheid van zorg door lichamelijke en geestelijke achteruitgang. De afhankelijkheid kan ook van financiële of van emotionele aard zijn.
- Familiegeschiedenis: gewelddadig met elkaar omgaan kan van generatie op generatie worden overgedragen.
- Ingrijpende voorvallen: Er is stress ontstaan door een verhuizing, de dood van een geliefd persoon, verlies van een baan of scheiding van een huisgenoot. Er kan sprake zijn van financiële nood.
- Isolement: Het slachtoffer heeft weinig contact met de buitenwereld.

Risicofactoren bij de pleger:

- Afhankelijkheid: De pleger kan afhankelijk zijn van het slachtoffer, bijvoorbeeld voor huisvesting, sociale contacten of inkomen. Wanneer pleger meer afhankelijk is van de oudere, neemt de kans op mishandeling toe.
- Overbelasting: De zorg is teveel geworden of de zorgbehoefte is groter dan de mantelzorger kan bieden. Ook kan de pleger te kampen hebben met langdurige werkloosheid, moeilijkheden op het werk, relatieproblemen of schulden.
- Psychische gesteldheid. De pleger kan psychiatrische problemen of ontwikkelingsstoornissen hebben. Alcoholisme, drugs- en gokverslaving vergroot het risico van mishandeling.

d. **Signaleren** van Ouderenmishandeling: Er zijn veel verschillende signalen. De signalen kunnen er naar verwijzen maar ook weer niet. Signaleren is niet bewijzen zoeken, wel van subjectief naar objectief gaan ofwel je onderbuikgevoel verder onderzoeken: wat zie je en/of wat hoor je?

e. **Oefeningen met objectief en subjectief:**

- Tekeningen, jongetje of hondje ter illustratie
- Signalen noemen en dan samen kijken welke objectief en welke subjectief zijn

f. **Wat maakt signaleren van ouderenmishandeling zo moeilijk voor ons?**

- Het heeft te maken met je eigen waarden en normen (dit kun je oefenen door opinie- of vormenspel.
- Het speelt zich af in het geheim
- Eigen gevoelens: daarvoor kun je de werkvorm: invullen van lijst met belemmeringen bij signaleren van ouderenmishandeling gebruiken. Volgorde is:
 1. voor jezelf invullen
 2. daarna plenair bespreken
 3. wat kan de groep bedenken om met belemmeringen om te gaan

- g. Afsluiten met wat zou in het algemeen kunnen **stimuleren** om te signaleren?
- Ouderenmishandeling moet je willen zien (realiteit)
 - Ouderenmishandeling kan ons allemaal gebeuren (voorstellen dat je over een grens heen zou gaan en/of een ander over jouw grens?)
 - Elk signaal is een kans
 - Duidelijkheden: verantwoordelijkheid, weten wat je moet doen en hoe te handelen daarvoor dus ook het protocol

4. Afsluiting:

- De resultaten van de bijeenkomst samenvatten
- Deelnemers vragen wat ze geleerd hebben en waar ze mee verder gaan?
- Mogelijke vervolgactiviteiten presenteren; waar komt u wanneer op terug
- Evaluatie van de bijeenkomst mondeling en/of schriftelijk

